

ZALÁN TIBOR

A tér és az idő ct-metszetei

Tűnődések Olasz Attila képei fölött

Az életkor – jelesen a fiatalság – nem esztétikai kategória. Ezt azért tartom fontosnak hangsúlyozni, mert amikor Olasz Attiláról mint fiatal, mi több, túl fiatal festőről beszélünk, gyakorlatilag nem mondunk semmit a művészetéről, holott azt hihetnők, hogy igen. A fiatalság – mármint hogy 22 éves, ennek ellenére a háta mögött már éppen egy tucat kiállítás van – főlemlítése többnyire gellert ad a teljesítménynek. Vagy a mentéskeresést, vagy a személyiséggerjesztést feltételezi. Holott ennek a (valóban nagyon fiatal) festőnek nincs szüksége mentésekre, ahogy gerjesztésekre sem. Kiállt, vállalta, megnyerte, elveszítette, eldőlt vagy el fog dőlni – innentől kezdve a ringben nincs megállás, zúgnak a pofonok. Ne is forszírozzuk ezt a ziccert tovább.

Munkái fölött eltűnődve az jut eszembe, és ez talán fontosabb, ha van par excellence költő, akkor kell legyen par excellence festő is. Olasz Attila ilyen: a világ legegyszerűbb dolgát műveli, amikor teszi, amit tennie kell, fest, mivel nem is nagyon tud mást tenni. Látszólag nagyon egyszerű és kézenfekvő elfoglaltság ez számára, valójában egy élet állandó meglebegtetése pókfonálon. A szakadékot pedig nyilván meg fogja ismerni, ha még nem ismerte meg eddig, ami előtte, vagy alatta tátong. Nem tudom pontosan, hogy mióta, de a műveiből kiderül, hogy miért fest. Világának két pólusa van: a káosz és a rend, és egy szándékát biztosan kiolvashatjuk a munkáiból: e kettő között megtalálni az egyeztetési pontot. Nagy kategóriák, sok életmű született ebből az ambivalens szerelemből – és sok élet ment már rá. Kevésbé patetikusán szólva, munkái a világban lévő pontosításokért vívott harcból kristályosodnak ki. Elsődleges témája a térben föllelhető, mi több, teremthető rend, és ennek a módzatai. Nem véletlen tehát, hogy műveiben az idő problematikája felfokozott formában van jelen. És itt álljunk meg egy pillanatra. Egy metszéspillanatra – avagy egy pillanatmetszésre.

Ha végighaladunk legfrissebb munkáin, egy világunkban azért csak-csak állandóan jelen lévő elem, törmelék, hordalék hiánya tűnik fel azonnal számunkra. Az emberem, embertörmelék, emberhordalék hiánya. Ezeknek a képeknek valahogyan – de mindenképp – az emberhiány a jellemzőjük, és ha alaposan elidőzünk előttük, bennük, azt kell lássuk, hogy a rajtuk keletkezett, megragadott, befogott vagy szétmetszett terek nem is alkalmasak az emberi élet kihordására, elviselésére. A kérdés már csak az, előtte vagyunk-e még az embert viselő tér létrejöttének a megalkotás pillanatában, vagy már reménytelenül és végképp utána. Miféle tapasztalat az, ami a festőt ezekre, épp ezekre a tájakra vezérli? Sejtésünk, hogy nem a képeken, hanem azok mögött, a létrehozás aktusában kellene keresnünk a hiányzó embert. Elképzelhető, hogy megtaláljuk, de még ez sem fogja megmagyarázni a külső, szemlélhető emberhiányt. Ha nagyon akarjuk, néhol emberárnnyakra vagy árnyékemberekre bukkanunk, vagy csak az emléük sejlík fel a képeken, de lehet, hogy mindössze belemagyarázuk ezeket a felsejléseket az úr hidegébe, vagy a forrongó és fodrozódó őszanyag tükröződéseibe, melyek váratlanul szoros közelségben vannak egymáshoz Olasz szerkezeteiben. Persze minden a geometria lefedésében, vagy kitakarásában. Olyan érzete van a képek nézőjének, hogy a festő előbb meg akarja keresni a világban működő, működhető, működtethető rendet, szerkezeteken keresztül megvalósítható egyensúlyokat, hogy azután, majd, talán, egyszer, be is lakja, be is lakassa a föltalált tereket, föltárt vagy föltárukozó dimenziókat.

Föllelhető persze itt egy egyszerűbb megoldás is az értelmező számára, mégpedig az, hogy mindösszesen konstruktivista kísérleteknek, megközelítéseknek tekintsük a kiállított alkotásokat. A festő teret metsz, a metszés – legyen kereszt formájú, vagy éppen csak átlószerű – a képteret négy, legkevesebb két különböző térrészre bontja, a színek és tónusok különféle mélységeket teremtenek, ritmusokat hoznak létre, és kész a látvány, a kép belső mozgása, ritmusa, költészete vagy drámája. A Pillanatmetszet cím talán így nyeri el értelmezhetőségét. A pillanatmetszet nyilván a folyamat megragadásának kísérlete, azaz a folyamatok rögzítésének az eredménye. Mintha a festő betolná a maga sajátos computertomográfjába a teret és az időt, metszeteket készítene róluk, és ezeket a metszeteket tanulmányozza képformában, illetve teszi tanulmányozhatóvá.

Nem gondolom, hogy ez az olvasat messzebb van az igazságtól, mint az előző gondolatsor, és azt sem hiszem, hogy közelebb lenne. Olasz Attila a tér pontosítására tesz heroikus kísérleteket, a kísérlet magyarázója természetesen nála csakis pontatlanabb lehet.

A művészet általában, jelen esetben pedig egy konkrét időszak/korszak festői alkotássora nem egzakt megoldásokat keres, hanem a létbevetettség esélyeit kísérli meg felkutatni és megragadni. Azaz innen a nagyobb; vagyis emberi végességből az univerzális beláthatatlant. A falon látható képek világában két fogódzó kínálkozik – és érdekes módon egyik sem a metszés, amit oly szeretettel alkal-

maz módszerként a festő. A két fogódzó a kristály és a mag. Előző egy korábbi alkotásfolyamat központi eleme, és jellegénél fogva végeredmék, utóbbi a hozzánk időben legközelebb álló képek centrumát képezi, és kiindulási szimbólum.

A kristály zárt elem, gyűjt, megtör és visszasugároz. Sokféle síklapban való kiterjedése és egybefogottsága lehetőséget ad a sokféle személhetőségre és visszatükrözésre. A kristályidőszak képei, ha jól értelmezem, egy sűrűsödési folyamatot tesznek a maguk nyelvén szemlélhetővé, a gomolygás, a mélyvörösök, bíborok és mélykékek mögött ott fortyog az őszanyag, mely kristálylétének kihűlő pillanatára vár. Ezek a képek magukon hordozzák a kitörésveszélyt, a szétszóródás esélyét, a színek és formák küzdelme közel sem ígér nyugvópontot. A mag megjelenése olyan gravitációs pontot jelent, amely térben lebegtetni és megtartja ott az anyagdarabokat, anyagkiterjedéseket, ám szükség esetén be is kebelezi azokat. Az űrbe lép ki a befogó tudat, és jól kivehetően már emberi testrésztorzulatókat is megpróbál világába belerendezni a központként funkcionáló mag. Lehet, hogy az ember megszületésének leszünk a tanúi a folyamat lezajlása után? Avagy, az ember elvesztésének újabb kísérlete-drámája zajlik le a szemünk előtt?

Vonzás és szétszórás, fantasztikus filmekre asszociálható (asszociáltató?) tájak és a tudatalatti-ban gomolygó alaktalan és értelmezhetetlen szín- és ködtolulások, keveredés és geometriai alakzatokba beleendeződő kiválás – egy életbe induló ember értelmezi bennük magát. Kimetszett pillanatok és pillanatmetszetek – úgy tűnik, a káosz és rend játszójában még korán sem dőlt el semmi. A küzdelem folyik, és még sokáig fog folyni. Ennek már csak így kell lennie, ha valaki komolyan veszi azt, amit csinál, és azt, hogy csinálnia kell, amíg a végső döntést kimondani tudja, ha egyáltalán ki lehet mondani ilyesmit.

